

CUPRINS

Prezentarea colaboratorilor	5
Introducere la <i>Summa theologiae</i> (Adriano Oliva, O.P.)	9
<i>Paulatin et pedestim</i> . Lămuriri preliminare (Alexander Baumgarten)	35
Prolog	49

Partea I

Q. 1. Despre doctrina sfântă, de ce fel este și până unde se întinde (trad. de C. Bejan)	63
Art. 1. Dacă este necesar ca, pe lângă disciplinele filosofice, să mai avem o altă doctrină	63
Art. 2. Dacă doctrina sfântă este o știință	64
Art. 3. Dacă doctrina sfântă este o știință unică	65
Art. 4. Dacă doctrina sfântă este o știință practică	66
Art. 5. Dacă doctrina sfântă este mai demnă decât alte științe	66
Art. 6. Dacă această doctrină este înțelepciunea	67
Art. 7. Dacă Dumnezeu este subiectul acestei științe	68
Art. 8. Dacă această doctrină este argumentativă	69
Art. 9. Dacă Sfânta Scriptură trebuie să se folosească de metafore	61
Art. 10. Dacă Sfânta Scriptură conține mai multe sensuri într-un singur cuvânt	62
Q. 2. Despre Dumnezeu, dacă există (trad. de C. Bejan)	64
Art. 1. Dacă «propoziția» <i>Dumnezeu există</i> este cunoscută prin sine	64
Art. 2. Dacă «propoziția» <i>Dumnezeu există</i> este demonstrabilă	66
Art. 3. Dacă Dumnezeu există	67
Q. 3. Despre simplitatea lui Dumnezeu (trad. de C. Bejan)	70
Art. 1. Dacă Dumnezeu este corp	70
Art. 2. Dacă în Dumnezeu există o componere între materie și formă	72
Art. 3. Dacă Dumnezeu este identic cu esența sa sau cu natura sa	73

Art. 4. Dacă în Dumnezeu esența și ființa sunt identice	73
Art. 5. Dacă Dumnezeu aparține unui anumit gen	75
Art. 6. Dacă în Dumnezeu există unele accidente	76
Art. 7. Dacă Dumnezeu este absolut simplu	77
Art. 8. Dacă Dumnezeu intră în compunere cu altele	78
Q. 4. Despre perfecțiunea lui Dumnezeu (<i>trad. de C. Bejan</i>)	80
Art. 1. Dacă Dumnezeu este perfect	80
Art. 2. Dacă în Dumnezeu există perfecțiunile tuturor lucrurilor	81
Art. 3. Dacă vreun creatură poate fi asemenea lui Dumnezeu	82
Q. 5. Despre bine în general (<i>trad. de C. Bejan</i>)	85
Art. 1. Dacă binele diferă în mod real de ființă	85
Art. 2. Dacă binele este anterior ființei după rațiune	86
Art. 3. Dacă orice ființă este bună	87
Art. 4. Dacă binele are rațiunea cauzei finale	88
Art. 5. Dacă rațiunea binelui constă în mod, specie și ordine	89
Art. 6. Dacă binele este împărțit convenabil în onest, util și plăcut	91
Q. 6. Despre bunătatea lui Dumnezeu (<i>trad. de C. Bejan</i>)	93
Art. 1. Dacă a fi bun i se potrivește lui Dumnezeu	93
Art. 2. Dacă Dumnezeu este binele suprem	94
Art. 3. Dacă a fi bun prin esență îi este propriu lui Dumnezeu	95
Art. 4. Dacă toate lucrurile sunt bune prin bunătatea divină	96
Q. 7. Despre infinitatea lui Dumnezeu (<i>trad. C. Bejan</i>)	97
Art. 1. Dacă Dumnezeu este infinit	97
Art. 2. Dacă altceva în afară de Dumnezeu poate fi infinit prin esență	98
Art. 3. Dacă ceva în act poate fi infinit după mărime	99
Art. 4. Dacă o mulțime infinită poate exista în act	101
Q. 8. Despre existența lui Dumnezeu în lucruri (<i>trad. de C. Bejan</i>)	103
Art. 1. Dacă Dumnezeu există în toate lucrurile	103
Art. 2. Dacă Dumnezeu există pretutindeni	104
Art. 3. Dacă Dumnezeu există pretutindeni prin esență, putere și prezență	105
Art. 4. Dacă faptul de a fi pretutindeni îi este propriu lui Dumnezeu	107
Q. 9. Despre imutabilitatea lui Dumnezeu (<i>trad. de C. Bejan</i>)	109
Art. 1. Dacă Dumnezeu este absolut imutabil	109
Art. 2. Dacă a fi imutabil îi este propriu lui Dumnezeu	110
Q. 10. Despre eternitatea lui Dumnezeu (<i>trad. de C. Bejan</i>)	113
Art. 1. Dacă eternitatea este potrivit definită ca posesie simultan întreagă și perfectă a vieții interminabile	113
Art. 2. Dacă Dumnezeu este etern	114

Art. 3. Dacă faptul de a fi etern îi este propriu lui Dumnezeu.....	115
Art. 4. Dacă eternitatea este diferită de timp.....	116
Art. 5. Despre diferența dintre ev și timp	118
Art. 6. Dacă există un singur ev	119
Q. 11. Despre unicitatea lui Dumnezeu (trad. de C. Bejan).....	122
Art. 1. Dacă unul adaugă ceva ființei	122
Art. 2. Dacă unul și multiplul se opun	123
Art. 3. Dacă Dumnezeu este unul	125
Art. 4. Dacă Dumnezeu este în chip maxim unul	126
Q. 12. Despre cum îl cunoaștem pe Dumnezeu (trad. de C. Bejan)	127
Art. 1. Dacă un intelect creat îl poate vedea pe Dumnezeu prin esență	127
Art. 2. Dacă esența lui Dumnezeu este văzută de intelectul creat prin intermediul unei asemănări	128
Art. 3. Dacă esența lui Dumnezeu poate fi văzută de ochiul corporal.....	130
Art. 4. Dacă vreun intelect creat poate vedea prin facultățile sale naturale esența lui Dumnezeu	131
Art. 5. Dacă, pentru a vedea esența lui Dumnezeu, intelectul creat are nevoie de o lumină creată	133
Art. 6. Dacă un intelect dintre cele care văd esența lui Dumnezeu vede mai bine decât altul.....	134
Art. 7. Dacă un intelect creat poate cuprinde esența lui Dumnezeu	135
Art. 8. Dacă intelectul creat care vede esența lui Dumnezeu le cunoaște pe toate în ea însăși	137
Art. 9. Dacă cele care sunt văzute în Dumnezeu de către cei care cunosc esența divină sunt văzute prin unele asemănări	138
Art. 10. Dacă intelectul uman le cunoaște simultan pe toate cele pe care le vede în Dumnezeu.....	140
Art. 11. Dacă vreun om poate vedea esența lui Dumnezeu în această viață	140
Art. 12. Dacă prin raționarea naturală putem vedea esența lui Dumnezeu în această viață	142
Art. 13. Dacă, în afară de cunoașterea naturală rațională, în viața prezentă există cunoaștere de Dumnezeu prin har	143
Q. 13. Despre numele divin (trad. de C. Bejan)	145
Art. 1. Dacă Dumnezeu poate fi numit de noi	145
Art. 2. Dacă vreun nume se rostogolește în mod substanțial despre Dumnezeu	147
Art. 3. Dacă vreun nume se rostogolește în sens propriu despre Dumnezeu	149
Art. 4. Dacă numele rostite despre Dumnezeu sunt sinonime	150
Art. 5. Dacă cele rostite despre Dumnezeu și creaturi sunt rostite univoc	151
Art. 6. Dacă numele <ceastea> se rostesc mai întâi despre creaturi și apoi despre Dumnezeu	153
Art. 7. Dacă numele referitoare la creatură se rostesc despre Dumnezeu din perspectiva timpului	154
Art. 8. Dacă numele <i>Dumnezeu</i> este numele naturii sau al lucrării	157

Art. 9. Dacă numele <i>Dumnezeu</i> poate fi distribuit	158
Art. 10. Dacă numele <i>Dumnezeu</i> se rostăște univoc despre Dumnezeu prin participare, după natură și după opinie	160
Art. 11. Dacă numele <i>Cel ce este</i> este cel mai propriu nume al lui Dumnezeu	161
Art. 12. Dacă se pot formula propoziții afirmative despre Dumnezeu	162
Q. 14. Despre știința lui Dumnezeu (trad. de C. Bejan)	165
Art. 1. Dacă există știință în Dumnezeu	165
Art. 2. Dacă Dumnezeu se cunoaște pe sine	166
Art. 3. Dacă Dumnezeu se cuprinde pe sine	168
Art. 4. Dacă înțelegerea sa este substanța sa	169
Art. 5. Dacă Dumnezeu cunoaște și altceva în afară de el	170
Art. 6. Dacă prin propria cunoaștere Dumnezeu cunoaște alte lucruri decât el	171
Art. 7. Dacă știința lui Dumnezeu este discursivă	173
Art. 8. Dacă știința lui Dumnezeu este cauza lucrurilor	174
Art. 9. Dacă Dumnezeu are știința celor ce nu sunt	175
Art. 10. Dacă Dumnezeu cunoaște relele	176
Art. 11. Dacă Dumnezeu cunoaște singularele	177
Art. 12. Dacă Dumnezeu poate cunoaște cele infinite	179
Art. 13. Dacă știința lui Dumnezeu se întinde până la viitoarele contingente	181
Art. 14. Dacă Dumnezeu cunoaște enunțabilele	183
Art. 15. Dacă știința lui Dumnezeu este variabilă	184
Art. 16. Dacă Dumnezeu are o știință speculativă cu privire la lucruri	185
Q. 15. Despre idei (trad. de C. Bejan)	187
Art. 1. Dacă există idei	187
Art. 2. Dacă există mai multe idei	188
Art. 3. Dacă în Dumnezeu există idei pentru toate lucrurile pe care le cunoaște	190
Q. 16. Despre adevăr (trad. de C. Bejan)	192
Art. 1. Dacă adevărul se află numai în intelect	192
Art. 2. Dacă adevărul este numai în intelectul care compune și divide	194
Art. 3. Dacă adevărul și ființa sunt convertibile	195
Art. 4. Dacă, după rațiune, binele este anterior adevărului	196
Art. 5. Dacă Dumnezeu este adevărul	197
Art. 6. Dacă există numai un singur adevăr prin care toate sunt adevărate	197
Art. 7. Dacă adevărul creat este etern	198
Art. 8. Dacă adevărul este ne schimbător	200
Q. 17. Despre falsitate (trad. de C. Bejan)	202
Art. 1. Dacă falsitatea se află în lucruri	202
Art. 2. Dacă falsitatea se află în simțuri	203
Art. 3. Dacă falsitatea se află în intelect	205
Art. 4. Dacă adevărul și falsul sunt contrarii	206

Q. 18. Despre viața lui Dumnezeu (<i>trad. de C. Bejan</i>)	208
Art. 1. Dacă viața le revine tuturor lucrurilor naturale	208
Art. 2. Dacă viața este o anumită operație	209
Art. 3. Dacă viața îi revine lui Dumnezeu	211
Art. 4. Dacă toate cele proprii lui Dumnezeu sunt viață	212
Q. 19. Despre voința lui Dumnezeu (<i>trad. de A. Muraru</i>)	215
Art. 1. Dacă în Dumnezeu există voință	215
Art. 2. Dacă Dumnezeu vrea altele în afară de sine	216
Art. 3. Dacă Dumnezeu vrea din necesitate orice vrea	217
Art. 4. Dacă voința lui Dumnezeu este cauza lucrurilor	219
Art. 5. Dacă voinței divine i se poate atribui vreo cauză	221
Art. 6. Dacă voința lui Dumnezeu se împlinește întotdeauna	222
Art. 7. Dacă voința lui Dumnezeu este schimbătoare	224
Art. 8. Dacă voința lui Dumnezeu impune necesitate lucrurilor voite	225
Art. 9. Dacă Dumnezeu le vrea pe cele rele	226
Art. 10. Dacă Dumnezeu are liber arbitru	228
Art. 11. Dacă în Dumnezeu trebuie distinsă voința semnelui	228
Art. 12. Dacă pe drept sunt atribuite voinței divine cinci semne	229
Q. 20. Despre iubirea lui Dumnezeu (<i>trad. de A. Muraru</i>)	231
Art. 1. Dacă există iubire în Dumnezeu	231
Art. 2. Dacă Dumnezeu le iubeste pe toate	233
Art. 3. Dacă Dumnezeu le iubeste pe toate la fel	234
Art. 4. Dacă Dumnezeu le iubeste întotdeauna mai mult pe cele mai bune	235
Q. 21. Despre dreptatea și mila lui Dumnezeu (<i>trad. de A. Muraru</i>)	238
Art. 1. Dacă există dreptate în Dumnezeu	238
Art. 2. Dacă dreptatea lui Dumnezeu este adevărul	240
Art. 3. Dacă mila îi poate fi atribuită lui Dumnezeu	240
Art. 4. Dacă există milă și dreptate în toate lucrările lui Dumnezeu	241
Q. 22. Despre providența lui Dumnezeu (<i>trad. de A. Muraru</i>)	243
Art. 1. Dacă providența este potrivită lui Dumnezeu	243
Art. 2. Dacă toate sunt supuse divinei providențe	244
Art. 3. Dacă Dumnezeu le proniază nemijlocit pe toate	247
Art. 4. Dacă providența divină impune necesitate lucrurilor proniate	248
Q. 23. Despre predestinare (<i>trad. de A. Muraru</i>)	250
Art. 1. Dacă oamenii sunt predestinați de Dumnezeu	250
Art. 2. Dacă predestinarea pune ceva în cel predestinat	251
Art. 3. Dacă Dumnezeu respinge pe cineva	253
Art. 4. Dacă cei predestinați sunt aleși de Dumnezeu	254
Art. 5. Dacă preștința meritelor este cauza predestinării	255

Art. 6. Dacă predestinarea este sigură	257
Art. 7. Dacă este cert numărul celor predestinați	258
Art. 8. Dacă predestinarea poate fi ajutată de rugăciunile sfinților	260
Q. 24. Despre cartea vieții (<i>trad. de A. Muraru</i>)	262
Art. 1. Dacă cartea vieții este identică cu predestinarea	262
Art. 2. Dacă cartea vieții privește doar viața în slavă a celor predestinați	263
Art. 3. Dacă cineva poate fi șters din cartea vieții	264
Q. 25. Despre potența lui Dumnezeu (<i>trad. de A. Muraru</i>)	266
Art. 1. Dacă există potență în Dumnezeu	266
Art. 2. Dacă potența lui Dumnezeu este infinită	267
Art. 3. Dacă Dumnezeu este omnipotent	268
Art. 4. Dacă Dumnezeu poate face ca cele trecute să nu fi existat	270
Art. 5. Dacă Dumnezeu poate face doar ceea ce face	272
Art. 6. Dacă Dumnezeu poate face mai bune lucrurile pe care le face	273
Q. 26. Despre fericirea divină (<i>trad. de A. Muraru</i>)	275
Art. 1. Dacă fericirea îi este adocvată lui Dumnezeu	275
Art. 2. Dacă Dumnezeu este fericit după intelect	275
Art. 3. Dacă Dumnezeu este fericirea oricărui fericit	276
Art. 4. Dacă fericirea divină include toate fericirile	277
Q. 27. Despre provenirea persoanelor divine (<i>trad. de E. Grosu</i>)	278
Art. 1. Dacă există provenire în Dumnezeu	278
Art. 2. Dacă în cele divine provenirea poate fi numită <i>generare</i>	279
Art. 3. Dacă în cele divine există o altă provenire în afară de generarea Cuvântului	281
Art. 4. Dacă provenirea dragostei în cele divine este o <i>generare</i>	282
Art. 5. Dacă în cele divine sunt mai mult de două <i>generări</i>	283
Q. 28. Despre relațiile dintre persoanele divine (<i>trad. de E. Grosu</i>)	285
Art. 1. Dacă în cele divine există unele relații reale	285
Art. 2. Dacă în cele divine relația este identică cu <i>esența</i>	287
Art. 3. Dacă în cele divine relațiile se deosebesc în mod real	288
Art. 4. Dacă în Dumnezeu există numai patru relații	289
Q. 29. Despre persoanele divine (<i>trad. de E. Grosu</i>)	292
Art. 1. Despre definiția persoanei	292
Art. 2. Dacă persoana este identică cu ipostazul, subistența și <i>esența</i>	294
Art. 3. Dacă termenul <i>persoană</i> trebuie folosit în cazul celor divine	295
Art. 4. Dacă în cele divine termenul <i>persoană</i> desemnează relația	297
Q. 30. Despre pluralitatea persoanelor divine (<i>trad. de E. Grosu</i>)	300
Art. 1. Dacă în cele divine există mai multe persoane	300

Art. 2. Dacă în Dumnezeu există mai mult de trei persoane.....	301
Art. 3. Dacă termenii numerici adaugă ceva în Dumnezeu	303
Art. 4. Dacă termenul <i>personae</i> poate fi comun celor trei persoane	305
Q. 31. Despre unitate și pluralitate în cele divine (<i>trad. de E. Grosu</i>)	307
Art. 1. Dacă există Treime în cele divine.....	307
Art. 2. Dacă Fiul este altul în raport cu Tatăl	308
Art. 3. Dacă termenul <i>exclusiv singular</i> trebuie adăugat termenilor esențiali în cele divine	310
Art. 4. Dacă expresia <i>exclusivă</i> se poate atașa unui termen personal	312
Q. 32. Despre cunoașterea privind persoanele divine (<i>trad. de E. Grosu</i>)	314
Art. 1. Dacă Treimea persoanelor divine poate fi cunoscută prin rațiune naturală	314
Art. 2. Dacă în cele divine trebuie admise noțiuni.....	317
Art. 3. Dacă în cele divine sunt cinci noțiuni	319
Art. 4. Dacă este îngăduit să avem păreri opuse despre aceste noțiuni	320
Q. 33. Despre persoana Tatălui (<i>trad. de E. Grosu</i>).....	322
Art. 1. Dacă Tatăl poate fi numit <i>principiu</i> al Fiului și al Duhului Sfânt	322
Art. 2. Dacă cuvântul <i>totu</i> este, în sens propriu, numele unei persoane divine ...	323
Art. 3. Dacă cuvântul <i>totu</i> se folosește în cele divine în sensul prim, în baza accepțiunii personale	324
Art. 4. Dacă faptul de a fi nenăscut îi este propriu Tatălui	326
Q. 34. Despre persoana Fiului (<i>trad. de E. Grosu</i>).....	329
Art. 1. Dacă în cele divine <i>cuodam</i> este un termen care se referă la persoană	329
Art. 2. Dacă termenul <i>cuodam</i> este specific Fiului	332
Art. 3. Dacă în termenul <i>cuodam</i> este inclusă raportarea la creații	333
Q. 35. Despre imagine (<i>trad. de L. Maștei</i>).....	335
Art. 1. Dacă, în cazul «persoanelor» divine, imagine se rostosește în sensul personal	335
Art. 2. Dacă termenul <i>imagine</i> este propriu Fiului.....	336
Q. 36. Despre persoana Sfântului Duh (<i>trad. de L. Maștei</i>)	338
Art. 1. Dacă numele <i>Sfântul Duh</i> este numele propriu al unei persoane divine	338
Art. 2. Dacă Sfântul Duh provine de la Fiul	339
Art. 3. Dacă Sfântul Duh provine de la Tatăl prin Fiul	342
Art. 4. Dacă Tatăl și Fiul sunt principiu unic al Sfântului Duh	344
Q. 37. Despre numele Sfântului Duh care este <i>iubire</i> (<i>trad. de L. Maștei</i>)	347
Art. 1. Dacă <i>iubire</i> este numele propriu al Sfântului Duh	347
Art. 2. Dacă Tatăl și Fiul se iubesc între ei prin Sfântul Duh	349

Q. 38. Despre numele Sfântului Duh care este <i>dar</i> (trad. de L. Maftel)	352
Art. 1. Dacă <i>dar</i> este un nume al persoanei	352
Art. 2. Dacă <i>dar</i> este numele propriu al Sfântului Duh	353
Q. 39. Despre persoane, în raport cu esența (trad. de L. Maftel)	355
Art. 1. Dacă în cele divine esența este identică cu persoana	355
Art. 2. Dacă trebuie să spunem că cele trei persoane au aceeași esență	356
Art. 3. Dacă numele esențiale se predică la singular despre cele trei persoane ..	358
Art. 4. Dacă numele esențiale concrete se pot referi la persoană	359
Art. 5. Dacă numele esențiale semnificate abstract se pot referi la persoană	362
Art. 6. Dacă persoanele pot fi predicate despre numele esențiale	363
Art. 7. Dacă numele esențiale pot fi atribuite persoanelor <divine>	364
Art. 8. Dacă numele esențiale au fost acceptabil atribuite de doctorii sfinți persoanelor	366
Q. 40. Despre persoane, în raport cu relațiile sau cu proprietățile lor (trad. de L. Maftel)	370
Art. 1. Dacă relația este identică cu persoana	370
Art. 2. Dacă persoanele se deosebesc prin relații	371
Art. 3. Dacă, după ce relațiile au fost separate de persoane în intelect, mai rămân ipostasurile	373
Art. 4. Dacă actele noționale sunt înțelese înaintea proprietăților	375
Q. 41. Despre persoane, în raport cu actele noționale (trad. de L. Maftel)	376
Art. 1. Dacă actele noționale trebuie atribuite persoanelor	376
Art. 2. Dacă actele noționale sunt voluntare	377
Art. 3. Dacă actele noționale sunt de la cineva	379
Art. 4. Dacă în cele divine există potență în raport cu actele noționale	381
Art. 5. Dacă potența de a genera semnifică relația, și nu esența	382
Art. 6. Dacă actul noțional se poate referi la mai multe persoane	384
Q. 42. Despre egalitatea și asemănarea reciprocă a persoanelor divine (trad. de L. Maftel)	385
Art. 1. Dacă egalitatea se potrivește persoanelor divine	385
Art. 2. Dacă persoana care provine este coeternă cu principiul său : de pildă, Fiul cu Tatăl	387
Art. 3. Dacă în persoanele divine există o ordine a naturii	389
Art. 4. Dacă Fiul este egal Tatălui în mărime	390
Art. 5. Dacă Fiul se află în Tatăl, și invers	391
Art. 6. Dacă Fiul este egal Tatălui în putere	392
Q. 43. Despre trimiterea persoanelor divine (trad. de L. Maftel)	394
Art. 1. Dacă vreunei persoane divine i se potrivește să fie trimisă	394
Art. 2. Dacă trimiterea este eternă sau doar temporală	395
Art. 3. Dacă trimiterea nevăzută a persoanei divine este doar în funcție de darul harului sfințitor	396

Art. 4. Dacă Tatălui i se potrivește să fie trimis	397
Art. 5. Dacă Fiului i se potrivește să fie trimis în mod invisibil.....	398
Art. 6. Dacă trimiterea nevădută se adresează tuturor celor ce participă la har ...	399
Art. 7. Dacă Sfântului Duh i se potrivește să fie trimis în chip văzut	400
Art. 8. Dacă nici o persoană divină nu este trimisă decât de la cea de la care provine în mod etern	403
Q. 44. Despre proveniența creaturilor de la Dumnezeu și despre cauza primă a tuturor ființelor (trad. de M. Ciortea).....	404
Art. 1. Dacă Dumnezeu este cauza eficientă a tuturor ființelor	404
Art. 2. Dacă materia primă este creată de Dumnezeu.....	405
Art. 3. Dacă Dumnezeu este cauza modelatoare a lucrurilor	407
Art. 4. Dacă Dumnezeu este cauza finală a tuturor lucrurilor.....	408
Q. 45. Despre modul de provenire a lucrurilor din principiul prim (trad. de M. Ciortea).....	410
Art. 1. Dacă a crea înseamnă a face ceva din nimic	410
Art. 2. Dacă Dumnezeu poate crea ceva	411
Art. 3. Dacă creația înseamnă ceva în creatură	413
Art. 4. Dacă a fi creat este propriu celor compuse și subzistente	414
Art. 5. Dacă numai Dumnezeu poate crea	415
Art. 6. Dacă a crea este propriu unei anumite persoane	417
Art. 7. Dacă este necesar să identificăm în creaturi urma Treimii.....	418
Art. 8. Dacă creația se amestecă cu produsul naturii și al artei	419
Q. 46. Despre începutul duratei lucrurilor create (trad. de M. Ciortea)	421
Art. 1. Dacă totalitatea creaturilor a existat dintotdeauna	421
Art. 2. Dacă «propoziția» <i>lumea are un început</i> este un articol de credință	425
Art. 3. Dacă crearea lucrurilor a avut loc la începutul timpului.....	428
Q. 47. Despre diferența dintre lucruri în general (trad. de M. Ciortea).....	430
Art. 1. Dacă multitudinea lucrurilor și deosebirea dintre ele sunt de la Dumnezeu	430
Art. 2. Dacă inegalitatea lucrurilor este de la Dumnezeu.....	432
Art. 3. Dacă există doar o singură lume	433
Q. 48. Despre diferența dintre lucruri în special (trad. de M. Ciortea).....	435
Art. 1. Dacă răul este o anumită natură	435
Art. 2. Dacă răul se găsește în lucruri	437
Art. 3. Dacă răul se regăsește în bine ca într-un subiect	438
Art. 4. Dacă răul corupe binele întru totul.....	439
Art. 5. Dacă răul se împarte în mod suficient prin pedeapsă și vină	440
Art. 6. Dacă pedeapsa are din rațiunea răului mai mult decât vina	441
Q. 49. Despre cauza răului (trad. de M. Ciortea)	443
Art. 1. Dacă binele ar putea fi cauza răului.....	443

Q. 108. DESPRE ORDONAREA ÎNGERILOR DUPĂ IERARHII ȘI ORDINE

Apoi, urmează să cercetăm ordonarea îngerilor după ierarhii și ordine, căci s-a spus¹ că cei superiori îi luminează pe cei inferiori, și nu invers. Iar în legătură cu aceasta se pun opt întrebări: 1. Dacă toți îngerii aparțin unei singure ierarhii. 2. Dacă într-o ierarhie există un singur ordin. 3. Dacă într-un ordin sunt mai mulți îngeri. 4. Dacă desosebirea ierarhiilor și ordinelor are loc prin natură. 5. Despre numele și proprietățile fiecărui ordin. 6. Despre comparația ordinelor între ele. 7. Dacă ordinele vor dura după ziua judecării. 8. Dacă oamenii sunt primiți în ordinele îngerilor.

Art. 1. Dacă toți îngerii aparțin unei singure ierarhii

La prima se procedează astfel. Se pare că toți îngerii aparțin unei singure ierarhii.

1. Căci de vreme ce îngerii dețin supremația între creaturi, se cuvine să spunem că sunt foarte bine ordonați. Însă o ordonare a unei mulțimi este optimă în măsura în care este cuprinsă sub un singur principat, după cum reiese din «ceea ce spune» Filosoful în *Metafizica*, XII², și în *Politica*, III³. Așadar, cum ierarhia nu este nimic altceva decât un sfânt principat, se pare că toți îngerii aparțin unei singure ierarhii.

2. *Apoi, în Despre ierarhia cerească, III, Dionisie spune că: ierarhia este ordine, știință și acțiune⁴. Însă toți îngerii se adună într-un singur ordin lângă Dumnezeu, pe care îl cunosc și de care sunt ordonați în acțiunile lor. Prin urmare, și îngerii aparțin cu toții unei singure ierarhii.*

3. *Apoi, principatul sfânt numit ierarhie se regăsește în oameni și în îngeri. Dar toți oamenii aparțin unei singure ierarhii. Deci, toți îngerii aparțin unei singure ierarhii.*

Dar împotriva este faptul că Dionisie, în Despre ierarhia cerească, VI⁵, deosebește trei ierarhii ale îngerilor.

*Răspund: trebuie spus că ierarhia este un principat sfânt, cum s-a arătat⁶. Iar prin numele de principat⁷ trebuie înțelese două lucruri, adică însuși principele și mulțimea orânduită sub principe. Așadar, fiindcă Dumnezeu nu este unicul principe doar al tuturor îngerilor, ci și al oamenilor și al întregii creaturi, nu există o singură ierarhie doar a tuturor îngerilor, ci și a întregii creaturi raționale, care poate participa la cele sfinte, conform cu ceea ce spune Augustin în *Despre cetatea lui Dumnezeu*, XII: există două cetăți, adică societăți, una între îngeri și oamenii buni, alta între cei răi⁸. Însă*

1. Cf. Ia, q. 106, a. 3.

2. Aristotel, *Metafizica*, XII, 10, 1076a 4.

3. Aristotel, *Etica nicomahică*, VIII, 10, 1160a 35; *Politica*, IV, 2, 1280a 40.

4. Dionisie, *Despre ierarhia cerească*, III, 1.

5. Dionisie, *Despre ierarhia cerească*, VI, 2.

6. Cf. arg. 1.

7. În continuare, vom prefera traducerea prin „Principat” a ceea ce Toma numește *principatus*, chiar dacă în limba română genulul ierarhiei angelice poartă numele de „Incepătorie”, pentru a urma argumentația tomistă.

8. Augustin, *Despre cetatea lui Dumnezeu*, XII, 1.

dacă se consideră principatul din perspectiva mulțimii orânduite sub principe, un principat este definit în funcție de cât de uniform mulțimea poate să primească guvernarea principelui. Iar «mulțimile» nu pot fi guvernate uniform de un principe, ci ele aparțin unor principate diverse, așa cum sub un singur rege se află cetăți diverse, care sunt conduse prin legi diferite și de diverși dregători. Or, este limpede că oamenii percep în alt fel decât îngerii iluminările divine, căci îngerii le percep într-o puritate inteligibilă, iar oamenii sub forma unor asemănări sensibile, așa cum spune Dionisie, în *Despre ierarhia cerească*, I⁶. De aceea, a trebuit ca ierarhia umană să fie distinsă de cea angelică. Și, în aceeași manieră, între îngerii, se disting trei ierarhii. Căci s-a spus mai sus⁷, când era vorba despre cunoașterea îngerilor, că îngerii superiori dețin o cunoaștere mai universală a adevărului decât cei inferiori. Iar o astfel de accepție universală a cunoașterii poate fi distinsă după trei trepte. Căci rațiunile lucrurilor, în legătură cu care sunt iluminați îngerii, pot fi gândite în trei feluri. Mai întâi, în măsura în care pornesc de la primul principiu universal, care este Dumnezeu, iar acest mod corespunde primei ierarhii, care se extinde nemijlocit spre Dumnezeu și este așezată, ca să spunem așa, în vestibulele lui Dumnezeu, după cum arată Dionisie, în *Despre ierarhia cerească*, VII⁸. În al doilea rând, după cum rațiunile de felul acesta depind de cauzele universale create, care sunt deja oarecum multiplicată, iar acest mod corespunde ierarhiei secundă. În al treilea rând, în măsura în care ierarhiile de felul acesta sunt aplicate la lucrurile individuale și după cum depind de propriile cauze, iar acest mod corespunde ierarhiei celei mai de jos. Acest lucru va reieși mai deplin, când se va discuta despre fiecare ordin în parte⁹. Prin urmare, astfel se deosebesc ierarhiile din perspectiva mulțimii supuse. De aceea, este limpede că

greșesc și vorbesc împotriva intenției lui Dionisie cei⁵ care atribuie persoanelor divine ierarhia pe care o numesc supra-cerească. Căci, așa cum spune Dionisie în *Despre ierarhia cerească*, III: *ordinea ierarhiei înseamnă ca unii să fie purificați, să fie iluminați și să fie duși la deștevărare, iar alții să se purifice, să lumineze și să ducă la deștevărare*⁶. Or, să ne ferim să admitem acest fapt în cazul persoanelor divine.

La prima «obiiecție», apăsător, trebuie spus că acel argument pornește de la principatul «privit» din perspectiva principelui, fiindcă este un lucru foarte bun ca mulțimea să fie condusă de un singur principe, așa cum înțelege Filosoful⁷ în locurile pomenite mai sus.

La a doua trebuie spus că, în privința cunoașterii lui Dumnezeu însuși, pe care toți îl văd într-un mod unic, adică prin esență, între îngerii nu sunt distinse ierarhii, ci «doar» în privința rațiunilor lucrurilor create, după cum s-a spus.

La a treia trebuie spus că toți oamenii aparțin unei singure specii și le este comun tuturor, de la natură, un singur mod de a înțelege, însă între îngerii nu este așa. De aceea, raționamentul nu este asemănător «în cazul lor».

NOTĂMURI: IIIa, q. 8, a. 4; *Comentariu la Cartea sentințelor*, II, dist. IX, a. 3; IV, dist. XXIV, q. 2, a. 1, ad 4; *Comentariu la Epistola către efeseni*, I, lect. 7.

Art. 2. Dacă într-o ierarhie sunt mai multe ordine

La a doua se procedență astfel. Se pare că într-o ierarhie nu sunt mai multe ordine.

1. Căci, dacă este multiplicată definiția, se multiplică și definitul. Dar ierarhia, așa cum spune Dionisie⁵, înseamnă

1. Dionisie, *Despre ierarhia cerească*, I, 2.

2. Cf. Ia, q. 88, a. 3.

3. Dionisie, *Despre ierarhia cerească*, VII, 2.

4. Cf. a. 8.

5. Guillaume de Paris, *Despre univers*, IIa IIae, 140; Bonaventura, *Comentariu la Cartea sentințelor*, II, dist. IX.

6. Dionisie, *Despre ierarhia cerească*, III, 2.

7. Aristotel, *Metafizica*, XII, 10, 1076a 4; *Etica nicomahică*, VIII, 10, 1160a 35; *Politica*, IV, 2, 1289a 40.

8. Dionisie, *Despre ierarhia cerească*, III, 1.

ordine. Așadar, dacă există mai multe ordine, nu va fi o singură ierarhie, ci mai multe.

2. Apoi, ordinele diverse înseamnă grade diverse. Dar, între cele spirituale, gradele se constituie după diversele daruri spirituale. Dar în cazul îngerilor toate darurile spirituale sunt comune, pentru că nimic nu este deținut acolo în mod individual. Deci, nu există ordine diverse de îngerii.

3. Apoi, în ierarhia ecleziastică se disting trei ordine, potrivit purificării, iluminării și desăvârșirii, căci ordinul diaconilor privește purificarea, cel al sacerdoților privește iluminarea, iar cel al episcopilor desăvârșirea, după cum spune Dionisie în *Despre ierarhia bisericască*, V¹. Dar orice înger purifică, iluminează și desăvârșește. Deci, nu există o distincție a ordinelor între îngerii.

Dar împotriva este ceea ce spune Apostolul în *Efeseni*, 1, 21, «anume» că Dumnezeu l-a făcut pe Cristos om *deasupra oricărui Principat, Putere, Virtute și Stăpânire*, care sunt diversele ordine ale îngerilor, și fiecare dintre ele se referă la câte o singură ierarhie, așa cum va rezulta de mai jos².

Răspund: trebuie spus că, după cum s-a afirmat³, o singură ierarhie este un singur principat, adică o singură mulțime ordonată într-un singur mod sub guvernarea unui principe. Însă nu ar fi o mulțime ordonată, ci una confuză, dacă în ea nu ar exista diverse ordine. Așadar, însăși rațiunea ierarhiei pretinde o diversitate a ordinelor. Această diversitate a ordinelor se consideră, într-adevăr, după diversele îndatoriri și acte. Așa cum într-o singură cetate există ordine diverse conform actelor diverse, căci unul este ordinul judecătorilor, altul este cel al luptătorilor, altul al agricultorilor, și la fel despre celelalte. Dar deși ordinele unei singure cetăți sunt multe, totuși ele se pot reduce la trei, după cum orice mulțime desăvârșită are un început, un mijloc și un sfârșit. De aceea, în cetăți se găsește o

triplă ordine a oamenilor, căci unii sunt cei mai de sus, așa cum sunt *optimafii*, alții sunt cei mai de jos, cum este *poporul de rând*, iar alții sunt *clasa de mijloc*, cum sunt *oamenii alesi* (*populus honorabilis*)⁴. Așadar, în felul acesta și în fiecare ierarhie angelică, ordinele se disting după diversele acte și îndatoriri, și toată această diversitate se reduce la trei, adică la suprem, mediu și infim. Din acest motiv, în fiecare ierarhie Dionisie⁵ așază trei ordine.

La prima <obiocție>, așadar, trebuie spus că ordinea are două sensuri. Într-un sens, ordinea însăși cuprinde sub ea diverse grade, iar în acest sens ierarhia se numește *ordine*. În alt sens se numește *ordine* un singur grad, și astfel se spune că mai multe ordine aparțin unei singure ierarhii.

La a doua trebuie spus că în societatea îngerilor toate sunt deținute în comun, însă unele lucruri sunt deținute mai mult de unii decât de alții. Căci orice lucru este deținut în mod mai desăvârșit de către cel care poate oferi acel lucru decât de acela care nu îl poate oferi, după cum este mai desăvârșit acel obiect cald care poate transmite căldura decât cel care nu poate, și este mai știutor cel care îl poate învăța pe un altul decât cel care nu poate⁶. Și cu cât un înger poate comunica mai desăvârșit un dar, cu atât este de un grad mai desăvârșit, după cum se află într-un grad mai înalt în magisteria cel care poate preda o știință mai înaltă. Potrivit acestei similitudini, trebuie să luăm în considerare diversitatea gradelor sau a ordinelor în cazul îngerilor, potrivit diverselor îndatoriri și acte.

La a treia trebuie spus că îngerul inferior este superior omului care deține suveranitatea în ierarhia noastră, după cum

1. Dionisie, *Despre ierarhia bisericască*, V, 6.
2. Cf. a. 6.
3. Cf. a. 1.

4. Opțiunea pentru „oameni alesi” prin sintagma cu care a trecut în limba română terminologia aristotelică a clasei de mijloc (*hoi anthrōpoi spondaiōi*), corespundență sintagmei tomiste care a continuat, prin trecerea în limbile moderne, să semnifice același lucru (de exemplu, în franceza secolului al XVIII-lea *les gens honnêtes* are aceeași semnificație: „clasă de mijloc”).

5. Dionisie, *Despre ierarhia cerească*, VI.
6. Aristotel, *Metafizica*, I, 1, 981b 8-9.

se spune în *Matei*, 11, 11: *cine este mai mic în împărăția cerurilor este mai mare decât acela*, adică decât Ioan Botezătorul, decât care nu s-a ridicat nici unul mai mare între cei născuți din femeie. De aceea, îngerul mai mic în ierarhia cerească nu poate doar să purifice, ci și să lumineze și să ducă la perfecțiune, și încă într-o măsură mai înaltă decât ordinele ierarhiei noastre. Astfel, ordinele cerești nu se disting în funcție de deosebirea acestor acțiuni, ci după alte diferențe ale acțiunilor.

REBUSITE: *Comentariu la Cartea sentințelor*, II, dist. IX, n. 3; IV, dist. XXIV, q. 2, n. 1, ad 4.

Art. 3. Dacă într-un ordin sunt mai mulți îngeri

La a treia se procedează astfel. Se pare că într-un ordin nu sunt mai mulți îngeri.

1. *Căci s-a spus mai sus¹ că toți îngerii sunt inegali între ei. Dar se spune că aparțin unui singur ordin lucrurile egale. Prin urmare, nu sunt mai mulți îngeri într-un singur ordin.*

2. *Apoi, este inutil să se facă de către mai mulți ceea ce poate fi făcut suficient de unul singur. Or, ceea ce ține de o singură funcție angelică poate fi implinit suficient de un singur înger, cu atât mai mult cu cât îngerul este mai desăvârșit decât corpul ceresc – căci printr-un singur soare se îndeplinește suficient ceea ce ține de funcția soarelui. Așadar, dacă ordinele se deosebesc după funcții, cum s-a spus², este inutil să fie mai mulți îngeri în același ordin.*

3. *Apoi, s-a spus mai sus că toți îngerii sunt inegali. Așadar, dacă există mai mulți îngeri într-un singur ordin, de pildă trei sau patru, cel mai mărunț dintre-o ordine superioară va fi mai apropiat de cel mai de sus din cea inferioară decât de cel mai de sus din ordinea lui. Astfel, nu s-ar părea că aparțin mai degrabă aceleiași ordini împreună cu primul decât cu celălalt. Deci, nu există mai mulți îngeri într-un singur ordin.*

Dar împotriva este ceea ce se spune în Isaia, 6, 3, «cântume» că serafimii strigau unul către celălalt. Prin urmare sunt mai mulți îngeri în același ordin al serafimilor.

Răspund: trebuie spus că cel care cunoaște cu desăvârșire anumite lucruri, poate să distingă, până la cele mai mici, și actele, și virtuțile, și naturile lor. Însă cel ce le cunoaște fără desăvârșire nu poate să distingă decât în universal, distincție care se face, de fapt, prin mai puține. Așa cum, cel care nu cunoaște lucrurile naturale cu desăvârșire distinge ordinele lor în universal, punând într-un ordin corpurile cerești, în altul, corpurile inferioare neînsuflețite, în altul, plantele, în altul, animalele, iar cel care cunoaște mai desăvârșit lucrurile naturale ar putea să distingă și între corpurile cerești însele diverse ordine, precum și între fiecare dintre altele. Or, noi li cunoaștem într-un mod imperfect pe îngeri și funcțiile lor, după cum spune Dionisie, în *Despre ierarhia cerească*, VI³. De aceea, noi nu putem să distingem funcțiile și ordinele îngerilor decât în general; potrivit acestui mod, mulți îngeri sunt cuprinși sub același ordin. Însă dacă am cunoaște cu desăvârșire funcțiile îngerilor și deosebirile lor, am cunoaște perfect funcția pe care oricare înger o are ca pe una proprie, precum și propria ordine în lucruri, mult mai mult decât oricare stea, cu toate că el ne rămâne ascuns.

*La prima «obiiecție», așadar, trebuie spus că toți îngerii de același ordin sunt în sens relativ egali, în ce privește asemănarea comună după care se constituie într-un singur ordin, însă în sens absolut ei nu sunt egali. De aceea, în *Despre ierarhia cerească*, X⁴, Dionisie spune că în unul și același ordin de îngeri, trebuie să-i reții pe cei primi, pe cei mijlocii și pe cei ultimi.*

La a doua trebuie spus că ceea ce deosebire specifică a ordinelor și a funcțiilor, după care orice înger își are propria funcție și propriul ordin, ne este necunoscută.

1. Cf. Ia, q. 80, n. 4.

2. Cf. n. 2.

3. Dionisie, *Despre ierarhia cerească*, VI, 1.

4. Dionisie, *Despre ierarhia cerească*, X, 2.

La a treia trebuie spus că așa cum pe o suprafață, care este parțial albă și parțial neagră, două părți, care sunt la marginea albului și negrului, sunt mai apropiate după loc, și nu după calitate, decât oricare două părți albe, tot așa și doi îngeri, aflați la marginile a două ordine, își sunt mai apropiați după natură decât unul dintre ei cu oricare alții din propriul ordin, însă mai puțin după potrivirea în privința funcțiilor, deoarece această potrivire se întinde <doar> până la o anumită limită.

REFERINȚE : *Comentariu la Cartea sentințelor*, II, dist. IX, a. 3 și 5.

Art. 4. Dacă distingerea ierarhiilor și a ordinelor este, între îngeri, de la natură

La a patra se procedează astfel. Se pare că distingerea ierarhiilor și a ordinelor nu este, între îngeri, de la natură.

1. *Căci despre ierarhie se spune că este un principat sfânt, iar în definiția ei Dionisie afirmă că ea devine asemănătoare lui Dumnezeu, cât li stă în putință¹. Inșă sfințenia și asemănarea cu Dumnezeu există în îngeri prin har, nu prin natură. Prin urmare, distingerea ierarhiilor și ordinelor, între îngeri, se face prin har, nu prin natură.*

2. *Apoi, serafimii sunt numiți cei care ard sau care se aprind, cum spune Dionisie în *Despre ierarhia cerească*, VII². Dar se pare că acest fapt ține de caritate, care nu este din natură, ci din har, căci a fost revărsat în inimile noastre prin Sfântul Duh, care ne-a fost dat, așa cum se spune în *Romani*, 5, 5. Aceasta însă nu se poate spune numai despre oamenii sfinți, ci și despre sfinții îngeri, precum spune Augustin în *Despre cetatea lui Dumnezeu*, XII. Deci, ordinele în îngeri nu sunt de la natură, ci de la har.*

3. *Apoi, ierarhia bisericească își ia modelul de la cea cerească. Dar ordinele în oameni nu sunt prin natură, ci prin*

darul harului, căci nu este de la natură faptul că unul este episcop, altul preot, iar altul diacon. Prin urmare, nici între îngeri nu există ordine de la natură, ci doar de la har.

Dar împotriva este ceea ce spune Magistru în <Cartea sentințelor>, 9, 2, <canonic> că : se spune despre ordinul îngerilor <că este> mulțimea spiritelor cerești, care seamănă între ele printr-un anumit dar al harului, așa cum își corespund și prin înăpșirea darurilor naturale³. Prin urmare, distincția ordinelor angelice nu are loc doar după darurile harului, ci și după darurile naturale.

Răspund : trebuie spus că ordinul guvernării, care este ordinul mulțimii care se află sub principat, slujește prin raportare la scopul lui. Inșă scopul îngerilor poate fi considerat după două accepțiuni. Mai întâi, după facultatea naturii lor, adică să-l cunoască și să-l iubească pe Dumnezeu printr-o cunoaștere și printr-o iubire naturale. După raportarea la acest scop, se deosebesc ordinele îngerilor în conformitate cu darurile naturale. Apoi, scopul mulțimii angelice poate fi considerat într-o accepțiune superioară facultății lor naturale : astfel, scopul constă în viziunea esenței lui Dumnezeu și în faptul de a se bucura stabil de bunătatea acestuia : acest țel îl pot atinge doar prin har. De aceea, relativ la acest scop, ordinele se disting, între îngeri, în mod completiv după darurile harului, iar prin dispoziție după darurile naturale, fiindcă îngerilor le-au fost date darurile harului în funcție de capacitatea celor naturale, ceea ce nu se întâmplă la oameni, cum s-a spus mai sus⁴. De aceea, la oameni, ordinele se deosebesc doar după darurile harului, și nu după natură.

Și prin aceasta reiese răspunsul la obiecții.

REFERINȚE : *Comentariu la Cartea sentințelor*, II, dist. IX, a. 7 ; IV, dist. XXIV, q. 1, a. 1, ad 3.

1. Dionisie, *Despre ierarhia cerească*, III, 1.

2. Dionisie, *Despre ierarhia cerească*, VII, 1.

3. Petrus Lombardus, *Cartea sentințelor*, II, dist. IX, 2.

4. *Cf. Ia*, q. 62, a. 6.

Art. 5. Dacă ordinele ingerilor sunt numite corespunzător

La a cincea se procedează astfel. Se pare că ordinele ingerilor nu sunt numite corespunzător.

1. Căci toate spiritele cerești sunt numite și ingeri, și virtuți cerești¹. Însă numele comune sunt acordate în mod necorespunzător unora. Prin urmare, în mod necorespunzător, un ordin este numit al *Ingerilor* și altul al *Virtuților*.

2. Apoi, faptul de a fi stăpân îi este propriu lui Dumnezeu, potrivit *Psalmului* 99, 3: *să știi că Dumnezeu este însuși Domnul*. Prin urmare, un ordin al spiritelor cerești poartă în mod necorespunzător numele de *Stăpâniri*.

3. Apoi, se pare că numele de *Stăpânire* ține de guvernare. Dar la fel și numele *Principatelor* și al *Puterilor*. Prin urmare, aceste trei nume se dau în mod necorespunzător celor trei ordine.

4. Apoi, Arhangheli sunt numiți un fel de *Ingeri domnitori*. Prin urmare, acest nume nu trebuie pus altui ordin decât ordinului *Principatelor*.

5. Apoi, numele de *Serafimi* se pune în temelul ardorii care ține de iubire, iar numele de *Heruvimi* se pune datorită științei. Însă caritatea și știința sunt daruri comune tuturor ingerilor. Prin urmare, ele nu trebuie să fie numele unor ordine aparte.

6. Apoi, jilțurilor (*sedes*) îi se spune *Tronuri*. Dar, tocmai de aceea se spune că Dumnezeu este așezat (*sedere*) în creatura rațională, deoarece aceasta îl cunoaște și îl iubește. Prin urmare, ordinul *Tronurilor* nu trebuie să fie altul decât ordinul *Heruvimilor* și al *Serafimilor*. Așadar, în felul acesta, se pare că ordinele ingerilor sunt numite în mod necorespunzător.

Dar împotriva este autoritatea Sfintei Scripturi, care îi numește astfel. Căci numele de *Serafimi* se pune în *Isaia*, 6, 2; numele de *Heruvimi*, în *Ezechiel*, 1; numele de *Tronuri*, în *Coloseni*, 1, 16; iar <numele de> *Stăpâniri*, *Virtuți*, *Puteri* și

Principate se pun în *Efesenii*, 1, 21; numele de *Arhangheli* apare în *Iuda*, 9; în schimb, numele de *Ingeri* apare în mai multe locuri din Scriptură.

Răspund: trebuie spus că, în denumirea ordinelor angelice, trebuie luat în considerare faptul că numele proprii ale fiecărui ordin desemnează proprietățile acestora, așa cum spune Dionisie în *Despre ierarhia cerească*, VII¹. Însă, pentru a vedea care anume este proprietatea oricărui ordin, trebuie să ne gândim că, în lucrurile ordonate, se întâmplă ca ceva să existe în trei feluri, adică prin proprietate, prin exces și prin participare. Și se spune că ceva se află într-un lucru prin proprietate, deoarece se adaptează și se proporționează după natura acestuia. Iar prin exces, când ceea ce se atribuie unui lucru este mai mic decât cel căruia i se atribuie, însă îi corespunde aceluși lucru printr-un anumit exces, așa cum s-a spus² despre toate numele care îi sunt atribuite lui Dumnezeu. Iar prin participare, când ceea ce se atribuie unui lucru nu se găsește pe deplin în acesta, ci în mod precar, așa cum oamenii sfinți sunt numiți, participativ, *dumnezei*. Prin urmare, dacă ceva trebuie să fie numit, atunci, cu condiția ca numele să desemneze proprietatea acestuia, nu trebuie să-și capete numele de la acela pe care îl participă în mod imperfect, nici de la cel pe care îl are în exces, ci de la cel care îi este lui egal. Așa cum, dacă cineva vrea să îl numească în mod propriu pe om, îi spune *substanță rațională*, însă nu îi spune *substanță intelectuală*, care este un nume potrivit pentru un inger, fiindcă inteligența simplă corespunde ingerului prin proprietate, iar omului prin participare; nici *substanță sensibilă*, care este un nume potrivit pentru dobitoac, fiindcă simțul este mai puțin decât ceea ce este propriu omului și corespunde omului în exces în comparație cu alte animale. Așadar, astfel trebuie considerat în privința ordinelor ingerilor, cum că toate perfecțiunile spirituale sunt comune tuturor ingerilor și că toate

1. Dionisie, *Despre ierarhia cerească*, V, 3.

1. Dionisie, *Despre ierarhia cerească*, VII, 1.

2. Cf. Ia, q. 13, a. 2.